

Michal Popovič: Bardi a bastardi. Etnografie skupiny historického šermu. FHS UK, Praha 2011, 51 s. + příloha.

Pluralizace volnočasových aktivit i souvisejících životních stylů v pozdně moderní společnosti, v českém prostředí výrazně narůstající po roce 1989, se již dávno po právu stala jedním z významných témat společenských věd. Prostřednictvím konkrétního případu malé skupiny historického šermu, studované prostřednictvím zúčastněného pozorování, se k této tradici přihlásil také autor předložené práce. Po nezbytném úvodu definoval pojem historický šerm a zkoumal herní charakteristiky této aktivity, v „teoretické“ části práce představil technickou a částečně i metodologickou stránku svého výzkumu, načež na zhruba 25ti stranách popsal vznik, fungování a faktický zánik skupiny Genus, včetně osobních náhledů jejích členů. V krátkých závěrech vysvětlil původ, dosah a některé sociální funkce šermířských zájmů.

Nezpochybnitelným kladem předložené bakalářské práce je provedení terénní výzkum, vůči kterému sice lze mít řadu výhrad, je však svědectvím opravdového zájmu autora. Vzhledem k tomu, že se sám historickému šermu aktivně věnuje, rozhodl se analyzovat jinou skupinu, než svoji vlastní (s. 14), a to metodou zúčastněného pozorování. Nelze sice souhlasit s tvrzením, že právě to mu umožnilo průnik k „cizímu“ v rámci majoritní kultury (s. 17), ani s přirovnáním takového výzkumu k „práci detektiva“ (s. 15), zúčastněné pozorování však nepochybně bylo vhodným nástrojem pro hlubší poznání sociálního fungování dané skupiny, obzvlášť bylo-li doplněno informacemi z interview. Potíž je v tom, jakým způsobem byly rozhovory vedeny, protože postihovaly jen část tematiky, navíc jen povrchně a často i za použití nevhodných, sugestivních otázek (s. 18-19; srov. i rozhovor v příloze na s. 52-55). Rozhovory byly přepsány a analyzovány prostřednictvím jakéhosi „amatérského kódování“, bez náležité teoretické a metodické opory (s. 19), a také avizované „srovnání výsledků“ (s. 15) nebylo provedeno buď vůbec, nebo bez dostatečného metodického ukotvení. I nejcennější část práce, vlastní sběr a prezentace etnografických dat, proto zůstala „nedotažená“, v podstatě sestávající jen z nedostižitelných „popisů aktérských popisů“; další části posuzované bakalářské práce jsou naneštěstí ještě slabší.

Základním nedostatkem, projevujícím se v celé práci, je nevhodná terminologie: autor jakoby vůbec nerefletoval, že odborné termíny mají určitý úzký a přesně vymezený význam, který si jistě může sám definovat, avšak musí jej bezvýhradně dodržovat, a uchýlí-li se k vlastní definici nebo prezentuje-li aktérské vymezení, pak musí být explicitní. Namísto toho se hned v úvodu setkáváme s „žurnalistickým“ použitím (i stylově nevhodných) termínů jako „sorta lidí“, „rytíři a žoldáci“ či „indiánské kmeny příznivců rockové hudby“ (vše s. 5), následně pak s řadou nevhodně užitých termínů, které naneštěstí věcně posouvají význam prezentovaného: „otevřené otázky“ (s. 18), „středověké písmo“ (s. 21), „iniciační moment“, resp. „rituál“ (s. 36, 44), „Saraceni“ (s. 38), zařazení archeologie mezi PVH (s. 40) aj. Přímo příznačná je volba krycího označení pro zkoumanou skupinu: něm. der Genus není rodina (die Familie), jak mylně tvrdí autor (s. 20), nýbrž rod, avšak zejména rod gramatický (rod ve smyslu příbuzenském se obvykle označuje termínem das Geschlecht). Některé z těchto nedostatků lze vysvětlit užitím aktérské terminologie, jež však naneštěstí není nikde explikována: chybí kupř. vysvětlení, proč bitva začíná sborovým výkřikem „Jsme lůzy!“ (s. 30).

Nevhodné užívání termínů úzce souvisí s minimální, pokud vůbec nějakou zakotveností práce v antropologických, případně dalších společenských teoriích a metodách. Autor zjevně netuší, že existuje bohatá literatura věnovaná sociologii volného času a životních stylů, stejně jako výzkumy těchto oblastí vycházející z antropologické perspektivy, při studiu osobních motivací a rolí (s. 36-38) by zase bylo vhodné využít psychologické a sociologické poznatky.

Autor namísto toho nepříliš vhodně a především zcela konfusně aplikuje Huizingovu a Goffmannovu perspektivu (s. 8-9, 32-33; Goffmann je pak více a náležitěji využit při interpretaci rolí, s. 40-42), respektive rituály přechodu A. van Gennepa (s. 33-35 svědčí o nepochopení zdroje, s. 44-46 jsou zase „přeinterpretované“). Výsledkem je, že si musí vystačit se „zdravým selským rozumem“ a vlastními apriorními zkušenostmi ze zkoumaného prostředí, což je namnoze pravý opak odpovědné antropologické práce. Nedostatečný je také výklad historického pozadí, které je – po mém soudu nevhodně – omezeno jen na české prostředí (s. 7) a vychází i ze zdrojů, které lze sotva označit za akademické (pětistránkový článek v čsp. Bojová umění).

Přes tyto nedostatky se v práci objevují nosné myšlenky, naneštěstí většinou dále nerozpracované; typickým příkladem je uvědomění si sociálních funkcí tréninku (s. 6). Neanalyzovanou, ale alespoň podrobněji popsanou skutečností je „materialistická“ orientace šermířů, hrajících si na středověk či raný novověk (s. 42, 48), zatímco role žen v těchto skupinách nebyla a vzhledem ke vzorku ani nemohla být zkoumána, proto příslušná kapitola v práci nemá věcné opodstatnění (s. 46). Na několika místech se nadto zdá, že se autor „zamotal“ do vlastního výkladu, nebo jej přinejmenším nepodal dostatečně srozumitelně (vymezení postav na s. 43, hodnocení různých „typů“ šermířů na s. 47-48). Jakoby ve snaze o „nápravu“, na jiných místech podává zbytečně moc technických informací: typicky v případě uvádění České republiky v seznamu použité literatury, které neodpovídá ani příslušné ČSN, ani běžným zvyklostem (s. 50).

Bakalářská práce M. Popoviče není v pořádku ani po formální stránce. Zásadním nedostatkem je to, že autor nikde necituje přesné strany, pouze celá díla. V práci se objevuje celá řada gramatických chyb (zejm. v interpunkci) a je psána neakademickým, často přímo „žoviálním“ stylem. Vedle mnoha nešťastných obrátů se tak setkáváme i se situacemi, kdy „proběhne rychlé retko“ (s. 21), s termínem „koukatelné minimum“ (s. 41) apod. Nevysvětlen zůstává i sám titul práce.

* * *

Bakalářská práce M. Popoviče je na samé hranici obhajitelnosti. Autor si sice zvolil zajímavé a sobě blízké téma, což mu umožnilo provedení časově náročného výzkumu a prezentaci zajímavých dílčích zjištění, avšak teoretické a metodické nástroje, které použil, jsou zcela nedostatečné a neadekvátní, začasté přímo vylučující smysluplnou analýzu a interpretaci získaných dat. Soudím, že z části je na vině také nevhodné vedení školitelem. Výsledkem každopádně je v akademickém prostředí velmi problematický text, který v řadě ohledů nevyhovuje ani po formální stránce prezentace. Po zvážení všech okolností práci sice **doporučuji k obhajobě**, v žádném případě ji však nemohu hodnotit lépe než jako **dobrou**.

V Praze dne 19. července 2011

Doc. PhDr. Zdeněk R. Nešpor, PhD.